

Téma č. 4: Demokracie a geografie voleb

Petr Jehlička, Luděk Sýkora: Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920-1990)

Analýza českého volebního prostředí pracuje s hypotézou, která předpokládá jistou stabilitu volebních preferencí obyvatel různých regionů Čech, Moravy a české části Slezska. Pracuje se čtyřmi stranami, které byly v českém politickém spektru přítomny od roku 1920 (kromě Komunistické strany, které vznikla v roce 1921) do současnosti (resp. do voleb v roce 1990) – účastnily se tedy voleb v letech 1920, 1925, 1929, 1935, 1946 a 1990. Jsou jimi Československá strana lidová (ČSL), Československá strana socialistická (ČSS), Československá sociální demokracie (ČSSD) a Komunistická strana Československa (KSČ).

Analýza územní stability volební podpory vychází z vymezení **území volební podpory** – oblasti, která představuje koncentraci 50% z celkového počtu hlasů získaných stranou v daných volbách. Z nich se odvozují **území stabilní volební podpory**, což jsou oblasti, v nichž tradiční sociální a kulturní klima určitým způsobem determinuje orientaci na politické síly, které se mu svou programovou linií nejvíce přibližují nebo z něj přímo vycházejí. (ČSL – Jižní Morava bez Brna, Zlína, Prostějovska a Olomoucka; ČSS – Praha, Brno, Zlín, Plzeň, Hradec Králové; ČSSD – širší zázemí Plzně a Rokycan, po roce 1990 pánevní okresy Severočeského kraje a okolí Hradce Králové, Pardubic a Chrudimi; KSČ – Kladensko, Lounsko, Rakovnicko, Berounsko a celé pohraničí)

Analýza koncentrace volební podpory se snaží charakterizovat velikost území, na kterém získaly strany v jednotlivých volbách určitou poměrnou část hlasů. Na základě takového srovnání lze popsat vztah mezi určitou relativně vyjádřenou částí voličské základny a rozlohou území a rozdíly mezi voličskými základnami jednotlivých stran z hlediska územní koncentrace. K vypracování analýzy byly použity **míra územní koncentrace** (MUK; kolikrát více voličů připadá na jednotku rozlohy na dané úrovni hodnocení, než je průměrná hodnota v ČR) a **míra volební úspěšnosti** (MVU; kolikrát vyšší procento hlasů než je republikový průměr dané strany, získá strana v oblastech s koncentrací 25%, 50% a 75% své volební podpory), které byly vztaženy ke třem úrovním rozsahu voličské základny – 25%, 50% a 75% z celkového počtu získaných hlasů. Jako poslední ukazatel používají **čistou míru územní koncentrace** (ČMUK; v jakém prostředí z hlediska hustoty voličů získala strana 25%, 50% a 75% své voličské základny).

(ČSL – vysoká MVU, nízká ČMUK – voliči z vesnických oblastí, dobře ovládá území své volební podpory; ČSS – značná územní koncentrace – upevňuje si pozice ve velkých městech a silně urbanizovaných prostorech; KSČ – nízká míra volební úspěšnosti a značná rovnoměrnost rozmístění v prostoru, nejnižší volební podporu měla ve velkých městech; ČSSD – stejně jako KSČ získává hlasy především v řídkěji osídlených oblastech a má i podobně vysoké míry volební úspěšnosti)

Vlastní komentář a otázky:

Studie je klasickým příkladem kvantitativního přístupu ke geografickému výzkumu, který ale v tomto případě vychází ze spolehlivých dat, proto je obhajitelný. Jeho velkou nevýhodou je fakt, že pokrývá pouze část politického spektra – vesměs levicové strany, proto podle mě není celistvý a pro obhájení původní hypotézy nestačí. Jistě by bylo zajímavé vypracovat něco podobného v dnešní době a zahrnout do výzkumu všechny politické strany. Otázku mám pouze jednu: **Jaké by bylo rozložení voličů a volební úspěšnost pravicových stran (ODS, SZ)?**

Tomáš Kostecký: Volební systémy a politický konflikt v prostoru (Klasifikace volebních systémů, jejich geografické implikace a politické souvislosti)

Obsah článku je veskrze shrnut v jeho názvu – jedná se o popis a definici demokracie a jedné z jejích nejdůležitějších zásad – voleb, které se odlišují v různých zemích různými volebními systémy. Ty se v praxi rozdělují do dvou hlavních typů – většinový nebo poměrný volební systém.

Volební systémy většinového typu se nadále dělí na pluralitní systém (mandát získává ten kandidát, který dostal v daném obvodu nejvíce hlasů, bez ohledu na to, jaké procento voličů ho volilo – anglosaský svět) nebo systém absolutní většiny (vybírá se mezi dvěma kandidáty, jeden musí získat absolutní většinu hlasů – více než 50%, dvou kandidátů se dosahuje buď pomocí dvoukolových voleb – naše senátní volby, nebo díky alternativním hlasům – Austrálie). V další rovině se většinové volební systémy mohou dělit podle toho, kolik mandátů se přiděluje v jednom volebním obvodu.

Volební systémy poměrného zastoupení se dělí především podle toho, nakolik může do výsledného personálního složení kandidátky zasahovat strana (vázané nebo volné kandidátní listiny) a jaký přepočítání se používá při udělování mandátů (republikové mandátové číslo, systém volebního dělitele). Naprosto unikátním systémem je potom irský single-transferable vote.

V další kapitole se autor věnuje (ne)výhodám různých volebních systémů – jako výhody většinového systému definuje jeho srozumitelnost pro voliče, možnost odvolání poslance veřejností, omezení vlivu politických stran, potlačení extrémistických stran a naopak podpora těch umírněných, vytváření předvolebních koalic a stabilní vlády, omezuje populismus stran a spojuje moc s odpovědností, zabraňuje politizaci státní správy a dlouhodobému rozdělení jednotlivých státních institucí mezi „sféry vlivu“ jednotlivých stran. Naopak mezi jeho nevýhody patří způsob, jakým se posiluje moc vítězné strany, a to, že tato strana ve skutečnosti nemusí být tou, která získala největší podporu veřejnosti (je důležitější počet volebních obvodů, kde kandidát zvítězil, ale ne poměr volebních hlasů).

Mezi výhody systému poměrného zastoupení patří to, že se složení parlamentu blíží volebním výsledkům, všechny hlasy voličů skutečně hrají roli, zajistí zastoupení menšin v parlamentu, napomáhá tomu, aby se konfrontace mezi politiky odvíjela spíše od politických názorů a směrů, než od konkrétních osob, vylučuje manipulaci s volebními obvody a není nutné dělat doplňkové volby. Nevýhodou je, že v případě tzv. plichty v parlamentu – tedy stejného zastoupení vládnoucích stran a opozice v parlamentu, je neúměrně posílena role stran malých, které se mohou spojitou pokaždé s jinou stranou a tak prosadit víc požadavků. Další nevýhodou je, že čistě poměrný systém bez omezení vede k přílišné atomizaci parlamentu a tím k potížím se sestavením a stabilitou vlády.

V posledních dvou oddílech se autor věnuje problematice vymezování volebních obvodů a utváření nových volebních systémů ve státech postkomunistické střední Evropy.

Vlastní komentář a otázky:

Komentovat tento text je z mého pohledu prakticky nemožné, protože se pravděpodobně jedná o studijní materiál, který není subjektivním názorem autora a mé znalosti nedosahují takové úrovně, abych mohla polemizovat o uvedených faktech. Mám jednu otázku, o které sama přemýšlím už poměrně dlouho: **Jaký volební systém by byl nejlepší pro Českou republiku?** Je totiž zjevné, že ten současný by potřeboval upravit. **Bylo by vhodné zavést přímou volbu prezidenta?**